

Formalisering av psykologisk kompetanse i strafferetten

Anne-Kari Torgalsbøen

professor og spesialist i klinisk psykologi, Psykologisk institutt, UiO

Rettsvesenet velger bort psykologisk fagkunnskap i vurderingen av masse-morderen i terrorsaken. Det er verdt en diskusjon.

DISKUTABELT: Anne-Kari Torgalsbøen er kritisk til dagens system for oppnevning av sakkyndige. Her er de sakkyndige i den pågående terrorrettsaken mot Anders Behring Breivik i Oslo tingrett. Fra venstre rettspsykiaterne Torgeir Husby, Synne Sørheim, Terje Tørrissen og Agnar Aspaas.

Foto: Håkon Mosvold Larsen/NTB Scanpix

DEBATT: SAKKYNDIGE

Dagens system for oppnevning av sakkyndige fremstår som antikvarisk, sårbart og en trussel mot rettssikkerheten, skrev Anne-Kari Torgalsbøen i marsutgaven, og hevdet at påtalemyndigheten kun ønsket psykiatere som sakkyndige i terrorsaken. Innlegget utløste stor debatt. Statsadvokat Inga Bejer Engh svarte i april og skrev at Torgalsbøens innlegg inneholdt faktafeil. Påtalemyndigheten har ingen motstand mot psykologer, hevdet hun. Pål Grøndahl kommenterte også Torgalsbøens innlegg, og skrev blant annet at i Norge har psykologer en unik posisjon som sakkyndige i strafferetten. Flere representanter fra Den rettsmedisinske kommisjon skrev i april at Torgalsbøens kraftige kritikk mot rettsvesenet kan gi folk en feil oppfatning av norsk rettspsykiatrisk virkelighet.

Statsadvokat Inga Bejer Engh imøtegår i aprilutgaven min uttalelse om at påtalemyndigheten kun ønsket psykiatere som nye sakkyndige. Jeg har forholdt meg til den informasjonen jeg fikk fra bistandsadvokatene, der det gikk fram at påtalemyndigheten var mest opptatt av psykiatere. Jeg aksepterer selvfølgelig avgjørelsen dersom årsaken var inhabilitet, men det var ikke det som ble formidlet til meg.

Kompetanse synes å være underordnet det å ha tilgjengelige sakkyndige i en travel hverdag

Ikke profesjonskamp

Uavhengig av dette rokkes ikke mitt hovedpoeng, nemlig at rettssystemet ikke synes å være opptatt av å sikre en bred faglig vurdering i denne helt spesielle saken. Den første erklæringen skapte en enorm mediedebatt med faglig kritikk både av metode, vurdering og gjennomføringen av observasjoner av gjerningsmannen, og jeg er fortsatt forundret over at rettsvesenet ikke benyttet seg av muligheten til å forankre den nye vurderingen i et bredere faglig fundament. Vi er flere som mener at det tydeligvis ikke har vært gjort aktive forsøk på å finne frem til psykologer som var habile, til tross for at oversikten over mulige sakkyndige nå viser 42 prosent psykologer. Det betyr at det finnes psykologer med kompetanse, men de sirkulerer kanskje ikke like hyppig i systemet? Den rettsmedisinske kommisjons psykiatriske gruppe viser da også til at retten ofte oppnevner de som retten har erfaring med. Kompetanse synes å være underordnet det å ha tilgjengelige sakkyndige i en travel hverdag. At ikke kommisjonen ser det metodisk uholdbare i denne praksisen, er betenkelig. I stedet hevder de, ikke uventet, at jeg driver profesjonskamp. Dette er et argument som ofte brukes for å sette meningsmotstandere ut av spill, der debatten parkeres fordi profesjonskamp oppfattes som ufint.

Tilfeldigheter

Pål Grøndahl fremhever i aprilutgaven norske psykologers unike posisjon som sakkyndige i strafferetten, sammenlignet med andre land. Det er nok riktig når psykologene først blir oppnevnt. Men det er ikke formalisert at psykologisk kunnskap skal være representert ved judisielle observasjoner. Som sakkyndige kan det oppnevnes to spesialister i psykiatri, eller en psykiater og en spesialist i klinisk psykologi. Med denne ordningen vil alltid en psykiater bli oppnevnt, men ikke alltid en psykolog. Når psykologen er med, kan det like gjerne dreie seg om at psykiaterne har rekvirert denne til å gjøre en evnevurdering. Saken mot Breivik er et godt eksempel på hvor uheldig det kan slå ut når man ikke ved den første oppnevningen sørget for kompetanse innenfor personlighetspsykologi hos de sakkyndige. Retten har nå fått to motstridende rapporter. Dette illustrerer tilfeldighetene både i hvilke sakkyndige som oppnevnes, og også deres arbeidsmetoder.

Forbedringer

Jeg er enig med Den rettsmedisinske kommisjon i at det er viktig for fagmiljøene å samle seg om løsninger for fagfeltet fremover, men da må oppmerksomheten rettes mot det som kan forbedres. Å etablere et system som sikrer psykologisk kompetanse i sakkyndigvurderinger i straffesaker, ville være et skritt i riktig retning.

a.k.torgalsboen@psykologi.uio.no